

Kapittel 7

Solberg 44 – Kokegroper og ildsteder fra jernalder

Magne Samdal og Mari Østmo

Innledning og sammendrag

Undersøkelsen på Lokalitet 44 (ID nr. 112775), Solberg nedre, gnr. 155, bnr. 5 og 7, i Sandefjord kommune ble gjennomført mellom 3. og 9. august 2006 (Østmo 2007a). Lokaliteten lå i dyrket mark langs vestsiden av dagens E18 (figur 7.1 og 6.1).

Under registreringene (Grindkåsa 2003) ble det påvist fem kokegroper og to andre strukturer. Det ble lagt opp til en undersøkelse av kokegroper med tanke på funksjon, valg av vedart, kronologi og relasjon til eventuelle boplassområder (Gjerpe 2005e:72).

Ved undersøkelsen av lokaliteten ble det påvist syv kokegroper eller ildsteder, en kullfleck og en nedgravning. Området var ellers preget av nyere forstyrrelse og enkelte flekker av gammel åkerjord, hvorav én ble innmålt og undersøkt. Strukturene ble snittet og dokumentert, og kullprøver ble tatt fra kokegroperne og ett av ildstedene (tabell 7.1).

Det ble ikke gjort noen gjenstandsfunn på lokaliteten, men det ble tatt ut seks kullprøver og tre makrofossilprøver som er katalogisert under C55544.

Beliggenhet og topografi

Utgravingsfeltet lå i flatt terreng i dyrket mark langs dagens E18. Feltet var avgrenset av veien i øst, skog i sør og nyere bebyggelse i nord og nordøst. På andre siden av veien domineres landskapet av Skolmar næringspark. Mot sørøst ligger jordbrukslandskapet åpent før det reiser seg skogkledde åser. Den nyere bebyggelsen ligger kun som lommer i et ellers svakt bølgende åkerlandskap. Lokaliteten ligger på en høyreliggende flate på toppen av raet. Solberg 44 ligger ca. 400 meter sørvest for Elgesem 46 og henholdsvis 150 og 400 meter fra vegetasjonsmerket med 32 graver på Solberg nedre (ID nr. 77633) og tre graver på Haga (ID nr. 19928).

Det ble åpnet fire områder ved hjelp av maskinell flateavdekking. Undergrunnen varierte fra fin, gul sand til grus- og steinholdig sand med flekker av påført

leire. De sandige områdene hadde enkelte jordfaste stein, mens mer grusete og omrotete områder inneholdt relativt mye stein med største mål mellom 0,10 og 0,30 meter. De forstyrrede områdene bar preg av påførte masser med innslag av leire samt drenering. Særlig var forstyrrelsene store i sjakten nærmest E18 og sørøst for bolighuset i Solbergveien 32.

Undersøkelsen

Metode

Lokaliteten ble undersøkt ved hjelp av maskinell flateavdekking påfulgt av manuell krafising. Det ble åpnet to større og tre mindre flater eller sjakter for å avgrense aktivitetssporene. Totalt ble det målt inn 13 strukturer hvorav fire ble avskrevet. Strukturene ble snittet med maskin slik at profiler kunne dokumenteres og prøver tas ut.

Aktivitetsspor

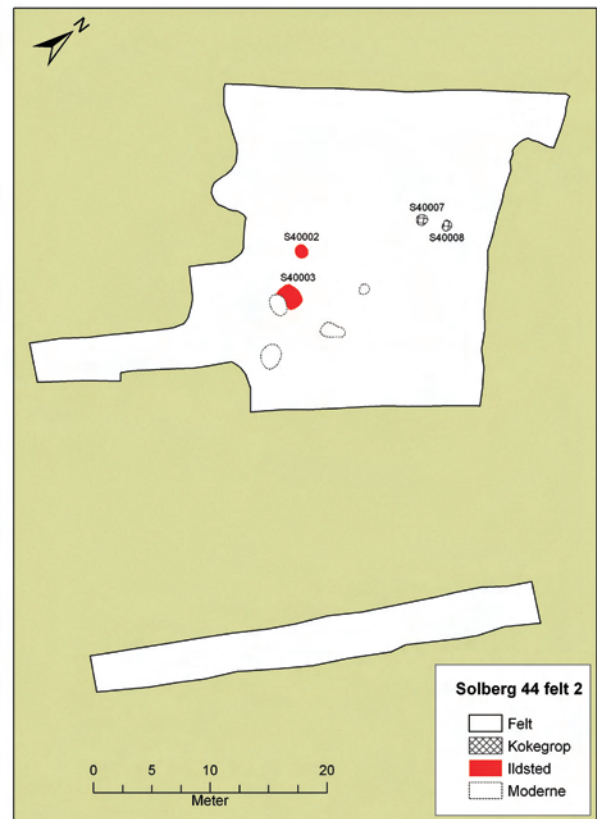
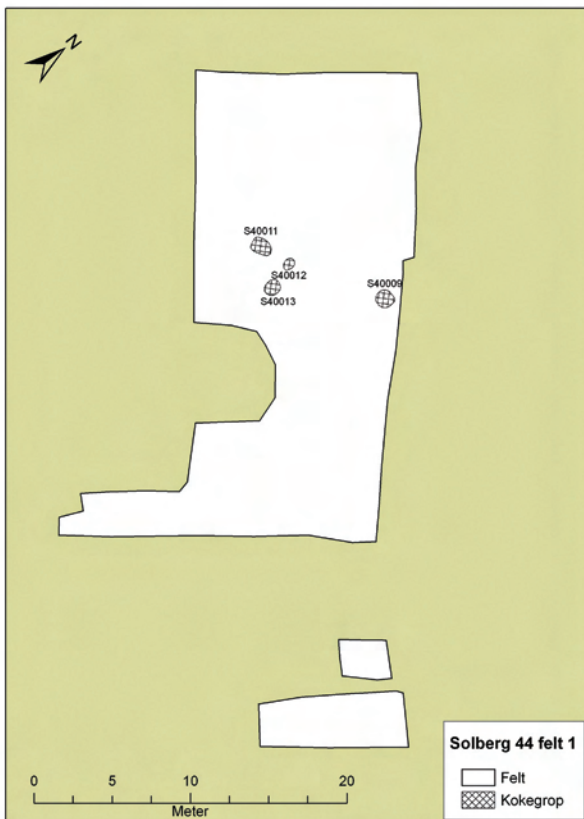
Innledning

Det ble avdekket og innmålt 13 strukturer hvorav tre ble avskrevet ved snitting, mens en fjerde struktur viste seg å være en flekk med et eldre dyrkningslag. Av de sikre forhistoriske strukturene er det seks kokegroper, et ildsted, en kullfleck og en uklar nedgravning fylt med et kullholdig eldre dyrkningslag.

Kokegroper og ildsteder

Kokegroperne, ildstedet og kullflekken på lå i to grupper, én på sørsiden av bolighuset i Solbergveien 32 og én på jordstykket mellom bolighusene i Solbergveien 30 og 32. Alle kokegroperne var tilnærmet runde med største mål mellom 0,69 og 1,05 meter. Alle hadde skrå sider og hovedsakelig flat bunn. Ildstedet var av samme form og størrelse, og det er mulig at dette i realiteten var en sterkt nedpløyd kokegrop der kun det kullholdige bunnlaget var bevart. Kullflekken var liten og grunn.

Alle strukturene ble snittet og dokumentert. Det ble tatt ut kullprøver fra kokegroperne som senere ble

Figur 7.1: Øverst viser lokalitetens plassering i området langs E18. Ortofoto: Statens vegvesen. Nederst vises fordeling av strukturer på de to feltene i området. Illustrasjon: Magne Samdal.

Figure 7.1: Above: The location of the site in relation to E18. Ortophoto: Directorate of Public Roads. Illustration: Below: Identified features in the two trenches. Illustrations: Magne Samdal.

Figur 7.2; Til venstre kokegrop S40013 og til høyre flekk med eldre dyrkningslag S40004.
Figure 7.2: Left: Cooking pit S40013. Right: A patch of buried cultivated soil (S40004).

vedartsbestemt. På bakgrunn av disse analysene, er det klart at preferansene med hensyn til ved, synes å være de samme som i de små, runde kokegropene på Elgesem 46. Kombinasjonen blandingsved av løvtrær og kokegropen med rund form og diameter opp mot én meter, synes dermed å være tilbakevendende. Dette forholdet kan skyldes både kronologiske og funksjonelle faktorer. Kokegrop S40012 ble datert til 3030±40BP, cal 1380–1210 BC (Beta-236871). Dette vil si siste del av eldre bronsealder.

Eldre dyrkningslag

I områder på lokaliteten der undergrunnen inneholdt jordfaste stein, ble det stedvis påvist noen få flekker med fin kullholdig humus som ble tolket som rester av et eldre dyrkningsslag eller pløyesåle. Det er uvisst om disse dyrkningssporene er forhistoriske eller om de stammer fra nyere tid.

En større flekk, S40004, ble innmålt, fotodokumentert og beskrevet. Det ble også undersøkt en forsinking eller nedgravning som var fylt med en svært lignende masse. Dette er tolket som en nedgravning eller et steinopptrekk som er gjenfylt med gammel åkerjord. Fra denne nedgravningen ble det tatt ut to makrofossilprøver.

Andre elementer, funn og prøver

Det ble tatt ut seks kullprøver og tre makrofossilprøver fra lokaliteten. Alle kullprøver ble vedartsanalyserert av Helge I. Høeg. To av makrofossilprøvene er tatt fra kullflekken som trolig var blandet med det eldre dyrkningslaget, mens den tredje ble tatt fra gjenfyllingsmassen i en kokegrop.

Oppsummering og diskusjon

Fordi feltet bar preg av nyere forstyrrelser samt at strukturtettheten var lavere enn forventet, ble det ikke prioritert å åpne så mye som prosjektplanen la opp til. Arbeidsstyrken ble derfor overført til parallelle undersøkelser ved E18-prosjektet der behovet for arbeidskraft var større, og undersøkelsen ble gjennomført på under halvparten av den estimerte tiden.

De faglige forventningene var å datere kokegropen og belyse eventuelle kronologiske forhold med hensyn til form og vedart. Det var også intensjoner om å belyse kokegropenes relasjon til eventuelle boplasspor eller vurdere hva slags kontekst disse kokegropene var tilknyttet. Det vil si om de kunne relateres til boplasser eller kultiske, religiøse eller politiske sammenkomster.

Prøve-nummer	Struktur-nummer	Type struktur	Type prøve	Betula (Bjork)	Corylus (hassel)	Qercus (eik)	Selje, vier/osp (salix/populus)	Hegg/rogn (prunus/sorbus)
F54507	S40012	Kokegrop	C14	X	X		X	X
F54508	S40011	Kokegrop	C14	X		X	X	
F54502	S40008	Kokegrop	C14	X	X	X	X	
F54506	S40013	Kokegrop	C14	X		X	X	
F54505	S40009	Kokegrop	C14				X	
F54501	S40007	Kokegrop	C14	X	X		X	X

Tabell 7.1: Oversikt over påviste vedarter fra de ulike kullprøvene.
Tabel 7.1: Identified wood in the charcoal samples.

Da kokegropene lå noe spredt, er det ikke snakk om et kokegropfelt i vanlig forstand, men en viss gjentatt bruk av to mindre områder. Antallet kokegroper er for lite til at lokaliteten alene kan si noe om en eventuell kronologisk utvikling eller vise god statistikk over valg av vedart i oppfyringen. I sammenheng med resultater fra kokegroper på andre lokaliteter ved prosjektet, vil Solberg-materialet likevel frembringe ny kunnskap. I motsetning til andre lokaliteter som er undersøkt av E18-prosjektet, ble det på Solberg kun funnet noen få kokegroper som ikke lå i tilknytning til kjente hustomter eller graver. I et mer overordnet perspektiv lå likevel strukturene i et landskap som ellers har høy tetthet på arkeologiske lokaliteter. Materialet kan derfor belyse ulike stedsvalg for anleggelsen av kokegroper, og kan dermed gi innblikk i hva slags aktiviteter som har funnet sted utenfor gårdene og i ikke-umiddelbar nærhet av graver. Slik kan resultatene fra Solberg være med på å nyansere bildet av det forhistoriske jordbrukslandskapet.

collected from the cooking pits and one of the hearths (Table 7.1). There were no small finds, but the six charcoal samples and three macrofossil samples are listed in the collections of the Museum of Cultural History at C55544.

Katalog

C55544/1–8

1–2) 3 makrofossilprøver.

Prøvene er tatt fra nedgravningene S40003 og S40011.

3–8) 6 kullprøver.

Prøvene er tatt fra kokegropene S40007, S40008, S40009, S40011, S40012 og S40013.

Chapter 7: Solberg 44 – Iron Age cooking pits and hearths.

Summary

Solberg 44 (ID 112775), on Solberg nedre farm (gnr. 155, bnr. 5 and 7) in Sandefjord municipality, was excavated in 2006 (Østmo 2007a). The site was situated in arable land along the western side of E18 (figures 7.1 and 6.1).

Initial registration had identified five cooking pits and two other features. It was decided to excavate the cooking pits to illuminate their function, the choice of wood, and their chronology and relationship to other settlement remains (Gjerpe 2005e:72).

Although the site had been damaged by modern disturbances, seven cooking pits or hearths, one charcoal patch and one pit were identified during excavation. Some patches of buried cultivated soils – one of which was recorded and investigated – were also uncovered. All the negative features were half-sectioned and recorded, and charcoal samples were

Kapittel 8

Bommestad 2 – kokegropfelt og dyrkningsspor fra jernalder

Magne Samdal og Grethe Bjørkan Bukkemoen

Innledning og sammendrag

Undersøkelsen av et stort kokegropfelt på Lokalitet 2, Bommestad, gnr. 2030, bnr. 2 og 5, Larvik kommune, ble gjennomført i perioden 4. mai til 2. juni 2006 (Bukkemoen 2007a). Bommestad 2 lå parallelt med dagens E18, nordvest for Bommestad bro (figur 8.1 og 8.2). Det ble her utført 18,2 ukeverk og flateavdekket rundt 3,6 mål på en terrasseflate som omfattet både dyrket mark og hage (ID nr. 112756).

Registreringer ble foretatt av Kulturhistorisk museum i 2003 (Rødsrud 2003). Det ble da avdekket 11 kokegroper og noe brent bein. På bakgrunn av dette ble det forventet å finne et kokegropfelt på stedet dimensjonert til å omfatte 180 strukturer fordelt på 2000 m² (Gjerpe 2005e).

Ved flateavdekkingen ble det påvist til sammen 564 strukturer, hvorav 10 ble avskrevet. Da gjenstod 485 kokegroper, 64 ildsteder, et tråkk, en hulvei, en sirkulær nedgravning og to kullflekker. I tillegg ble det funnet gamle dyrkningslag i deler av området samt et kulturlag i nordøstre hjørne (figur 8.3). Feltet fremstod dermed som et spesialisert kokegropfelt. Det ble tatt kullprøver av alle de 218 undersøkte kokegropene og ildstedene på feltet, og 135 av prøvene ble i tillegg vedartsbestemt.

Kokegropene og ildstedene hadde alle rund/oval form og lå samlet i et nordøst- sørvestgående belte med skarp avgrensning mot nord og øst. Trolig har feltet fortsatt under dagens E18 mot sør. Radiologiske dateringer viser at kokegropfeltet har hatt en brukperiode i tiden fra yngre bronsealder til og med romertid, med en topp i eldre romertid.

Gjenstandsfunnene begrenset seg til leirkarskår og enkelte jernfragmenter i tillegg til brente bein av storfe og bever (figur 8.8). Gjenstandsmaterialet fra undersøkelsen er katalogisert under museumsnr. C55537.

Beliggenhet og topografi

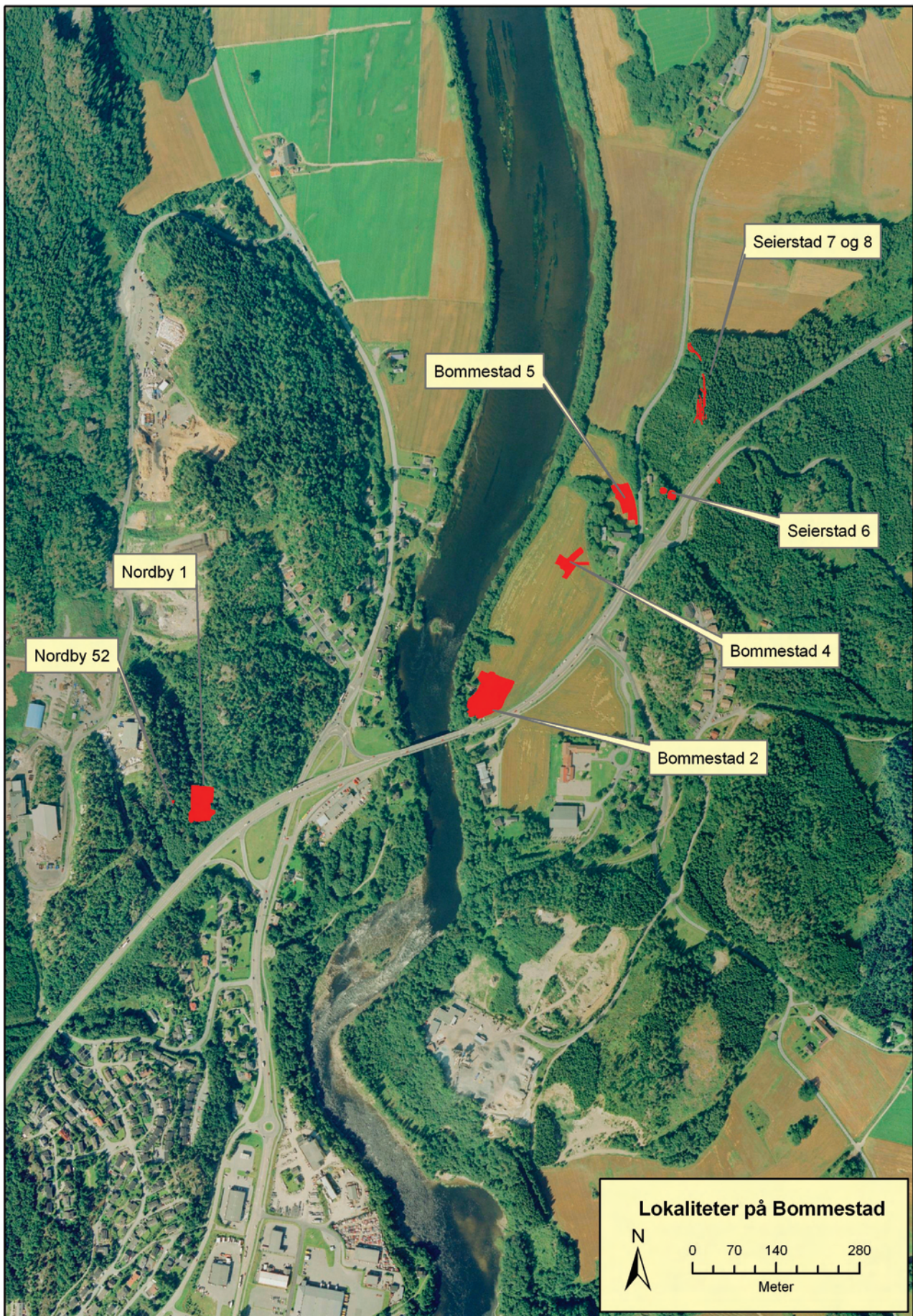
Utgravingsfeltet på Bommestad 2 var lokalisert rett inntil og nord for dagens E18, rett øst for Lågen. Området var nærmest en plan flate, men med en forsenkning i midtre og vestre del, og med en slak stigning mot nordøst med overgang til et moreneområde. Feltet ble avgrenset mot vest av en terrassekant som falt bratt ned mot Lågen. Det er ikke fastslått om denne kanten er et resultat av naturlig erosjon eller om den er menneskeskapt. Kokegropene fortsatte helt ut til terrassekanten. Beliggenheten ca. 10 meter over havet tilsa at feltet lå helt i strandkanten i eldre jernalder.

Gården Bommestad lå på en forhøyning i terrenget 25 meter over havet 300 meter nordøst for lokaliteten. Sørvest for gården var terrenget langs elven delt i to terrasser. Den øvre lå på 15 meter over havet og den nedre, der Bommestad 2 lå, på 10 meter over havet. Bommestad 2 må ses i sammenheng med lokalitetene Bommestad 4 og 5 siden det ikke er noen kontekstuell avgrensning mellom dem. Lokalitetene bør i stedet tolkes som indikasjon på hvor hovedaktivitetene ser ut til å ha vært.

Øst for E18 ble de flate områdene langs elva avgrenset av bratte bergknauser. Rett nordøst for hovedbygningen på Bommestad gård, lå to gravhauger (Seierstad 6, Gjerpe og Østmo Bind 2) og flere hulveger (Seierstad 7, Samdal og Pettersson Bind 2) som ble undersøkt av prosjektet. I de høyereliggende områdene sør og øst for lokaliteten var det tidligere registeret flere gravfelt og hulveger (ID50230 og ID91169).

Undergrunnen bestod hovedsakelig av silt, med et parti med stein og grus i sørøstlig del. Det meste av feltet lå i dyrket mark, mens den sørvestre delen befant seg i en hage. Undergrunnen under hagen var svært preget av røtter og andre vegetasjonsspor, og det måtte fjernes en hekk og flere trær før avdekkingen kunne ta til. Topplaget ned mot funnførende sjikt lå i gjennomsnitt på 0,4 meters tykkelse på lokali-

Figur 8.1: Oversikt over lokalitetene i søndre del av traséen. Bommestad 2 ligger sentralt ved Lågen midt i bildet. Ortofoto: Statens vegvesen. Illustrasjon: Magne Samdal.

Figure 8.1: Overview of sites affected by the southern part of the Langåker-Bommestad alignment. Bommestad 2 is situated by the River Lågen in the centre of the image. Ortofoto: Directorate of Public Roads, Southern Region. Illustration: Magne Samdal.

Figur 8.2: Lokaliteten Bommestad 2 under flateavdekking. Flyfoto: Tom Heibreen, KHM.

Figure 8.2: The site Bommestad 2 is uncovered. Aerial photography: Tom Heibreen, Museum of Cultural History.

teten. Det gamle dyrkningslaget (lag D og F) som dukket opp sentralt på lokaliteten, varierte en god del i tykkelse. Dypest var det i forsøkningsen i midtre og vestlige del av feltet hvor laget hadde en tykkelse opp mot 0,5 meter.

Undersøkelsen

Metode

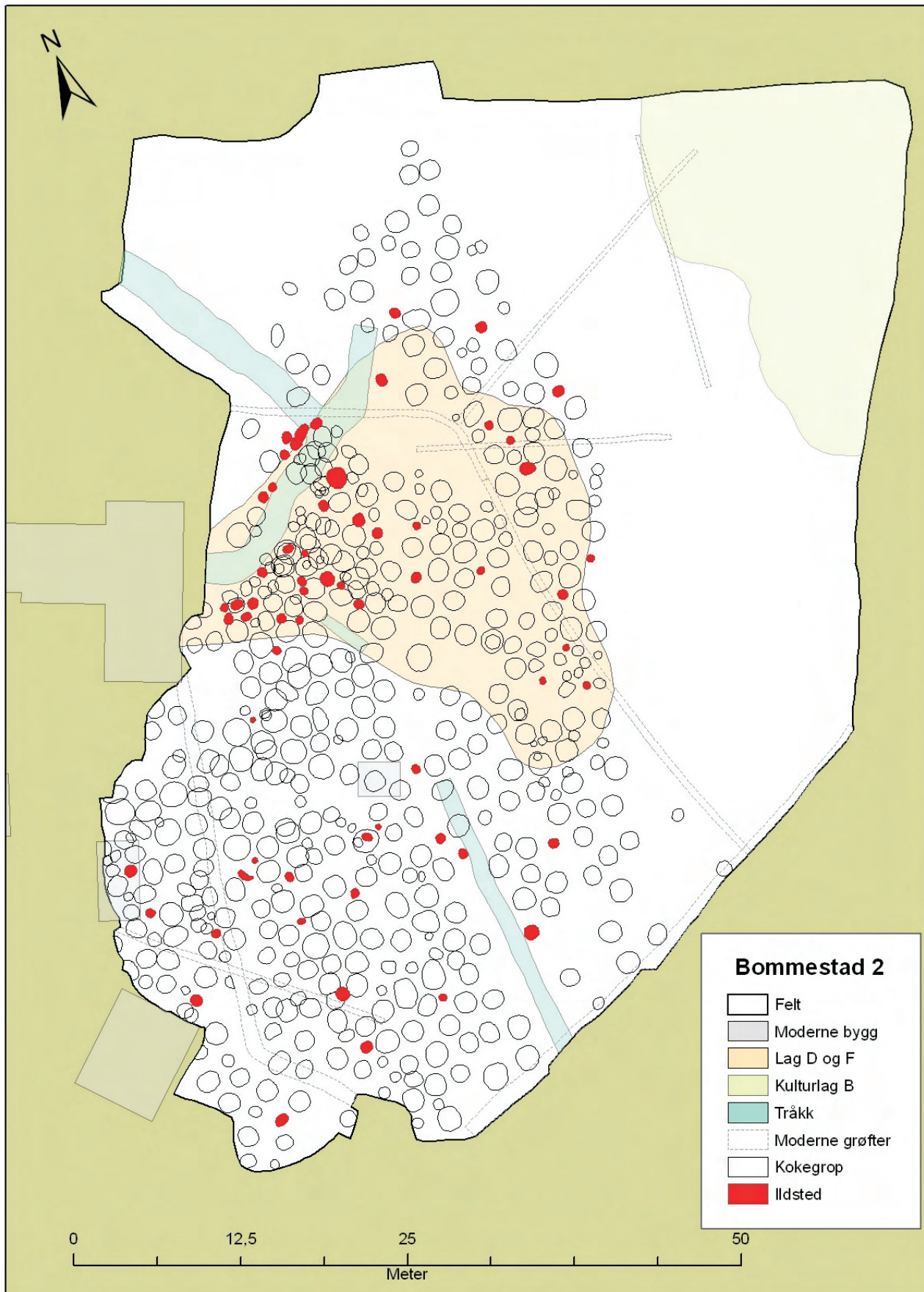
Lokaliteten ble undersøkt ved hjelp av maskinell flateavdekking kombinert med manuell opprensning med krafse av minst to arkeologer. Undergrunnen bestod som nevnt av silt med stedvis innslag av grus og stein. I midtre del av området gikk et belte med mye stor stein, tolket som en naturlig morenerygg anvendt som rydningsområde. I det samme området var det tykke lag med eldre dyrkningsjord, noe som hadde stor innvirkning på arbeidets progresjon da opprensningen her krevde mye manuelt arbeid.

I nordvestre del av området var det et søkk hvor det også var blitt akkumulert større mengder av det eldre dyrkningslaget. Området sammenfalt med den tetteste konsentrasjonen av kokegroper. Her lå gjerne flere groper i eller tett inntil hverandre. Hele dette området måtte finrenses med graveskje.

Ved snitting ble det prioritert å dokumentere et representativt utvalg som skulle kunne gi informasjon om kokegropenes oppbygning, form, størrelse/dybde og datering. Det var også viktig å snitte et utvalg av de gropene som lå tydelig i eller under de eldre dyrkningslagene for å få et grep om eventuell stratigrafi. De snittede kokegropene lå med jevn fordeling på feltet, slik at informasjon om den horisontale stratigrafien ble sikret. Alle strukturer som ble snittet for hånd, ble både tegnet og fotografert i profil. Det ble i tillegg snittet en del strukturer med gravemaskin, og på slutten ble det tatt ut prøver fra enkelte strukturer ved kun å grave ned i senter av disse.

Det ble rensset frem et profil i sjakkanten slik at det gamle dyrkningslaget kunne dokumenteres. Profilet var i tillegg godt egnet for prøveuttak, og det ble tatt ut både en pollenserier, makrofossilprøver og mikromorfologiprøver. Hulveien på lokaliteten ble innmålt og snittet med maskin slik at lagene kunne dokumenteres gjennom et profil. Feltet ble i tillegg gått over med magnetometer av Tatjana Smekalova, blant annet for å undersøke om målingene kunne gi en indikasjon på utbredelsen av kokegroper utover det avdekkede området. Tilstedeværelsen av skjorbrent stein virket imidlertid inn på målingene slik at de ikke var anvendelige.

Figur 8.3: Plantegning over strukturer på lokaliteten Bommestad 2. Illustrasjon: Magne Samdal.
 Figure 8.3: Plan of features at Bommestad 2. Hearths in red. Illustration: Magne Samdal.

Figur 8.4: Øverst:flateavdekking av kokegropfelt på Bommestad. Midten:plan og snitt av kokegrop S36684. Nederst: Plan og snitt av kokegrop S36687.

Figure 8.4: Top three photos: Uncovering the concentration of cooking pits at Bommestad. Middle row: Surface and section of cooking pit S36684. Bottom row: Surface and half-section through cooking pit S36687.

Form i plan	Antall	Form bunn i profil	Antall	Form sider i profil	Antall
Rund	64	Rund	18	Buet	3
Oval	110	Flat	33	Loddrett	1
Ujevn	9	Skrå	1	Skrå	58
		Ujevn	15	Ujevn	4

Tabell 8.1: Kokegropenes form i plan og profil.

Table 8.1: Shape of the cooking pits (at surface and in section).

Ildsteder og kokegroper

Innledning

Det ble til sammen avdekket 485 kokegroper og 64 ildsteder på feltet, og samtlige strukturer var runde eller ovale. Forskjellen mellom kokegroper og ildsteder kan ofte være vanskelig å definere, og skillet mellom dem er en stadig pågående diskusjon. En kokegrop defineres gjerne på bakgrunn av kjennetegn som tydelig grop med klare lag bestående av kull etterfulgt av et lag med skjorbrent stein. Likevel kan en slik definisjon inneholde feilkilder fordi overpløyde kokegroper med kun kullag og få skjorbrente stein bevart, kan være til forveksling lik det som betegnes som ildsteder. På Bommestad var det ved flere tilfeller vanskelig å avgjøre om en struktur var en kokegrop eller et ildsted. Men for majoriteten av strukturene var en slik differensiering hensiktsmessig fordi det var åpenbare forskjeller. Kokegropene var fremfor alt større i omkrets, med veldefinert form i plan og profil. For de fleste kokegropene kunne det samtidig erkjennes at det var snakk om groper med et markert (om ikke alltid markant) kullag i bunnen etterfulgt av skjorbrent stein. Over dette igjen var det gjerne et fyllskifte akkumulert etter gropens brukstid. Ildstedene fremstod som svært grunne strukturer uten intensjonell nedgravning med varierende mengder kull og skjorbrent stein. Strukturene var betydelig mindre i omkrets enn kokegropene, og var ofte ikke spesielt veldefinerte verken i plan eller profil.

Kokegroper

Av de 485 kokegropene på feltet ble 185 undersøkt. 67 ble snittet for hånd, og det ble tatt ut vedartsprøver fra totalt 103. Grunnen til høyere antall vedartsprøver i forhold til snittede strukturer, skyldes forenklede uttaksprosedyrer som beskrevet under metode. Kokegropene hadde en diameter mellom ca. 0,5 og ca. 2 meter. Majoriteten var mellom 1 og 2 meter i diameter, kun et fåtall groper var over 2 meter.

Gjennomsnittelig dybde for kokegropene var 0,17 meter. Gjennom å se på spredningen av kokegroper på feltet opp mot strukturenes dybde, fremkom det et mønster av dype kokegroper i midtre og midtre vestlige del av feltet (figur 8.5). Dette korresponderer

med forsenkningen som gikk i midtre/vestlige deler av feltet. Det kan se ut som om det er topografien og dypt matjordslag som har ført til bedre bevaring, og at dybden ikke skyldes funksjonelle trekk ved kokegropene. Omtrent halve feltet ligger inne i en tidligere hage, og andre halvparten ligger på dyrket mark. Det ser ikke ut som om dette har hatt innvirkning på bevaring av kokegropene på dette feltet. Dette tyder på at skadene på feltet er eldre en hagen og at dyrkingen i området ikke har hatt stor innvirkning på kulturminnene etter anleggelsen av hagen.

Det ble også sett på de snittede kokegropenes form og størrelse opp mot plassering på feltet. Det ble skilt mellom ovale og runde kokegroper og størrelseskategoriene små, mellomstore og store innenfor den enkelte form. Form og størrelseskategoriene viser en jevn spredning innenfor kokegropfeltet, og det kan ikke skilles ut bestemt mønster knyttet til plassering (figur 8.5).

Når det gjelder hovedkategoriene innenfor kokegropenes bunnform; rund, flat og ujevn bunn, viser disse også en relativt jevn spredning på feltet (figur 8.5)

Innholdet i kokegropene så ut til å variere noe. En del groper, spesielt i forsenkningen i midtre del av feltet, inneholdt lite skjorbrent stein. Det var i det hele tatt påfallende at det kun i få tilfeller fantes groper med mye stein. Et annet gjennomgående trekk var at kullagene ikke alltid inneholdt så mye kull, men snarere kan betegnes som kullblandet sand.

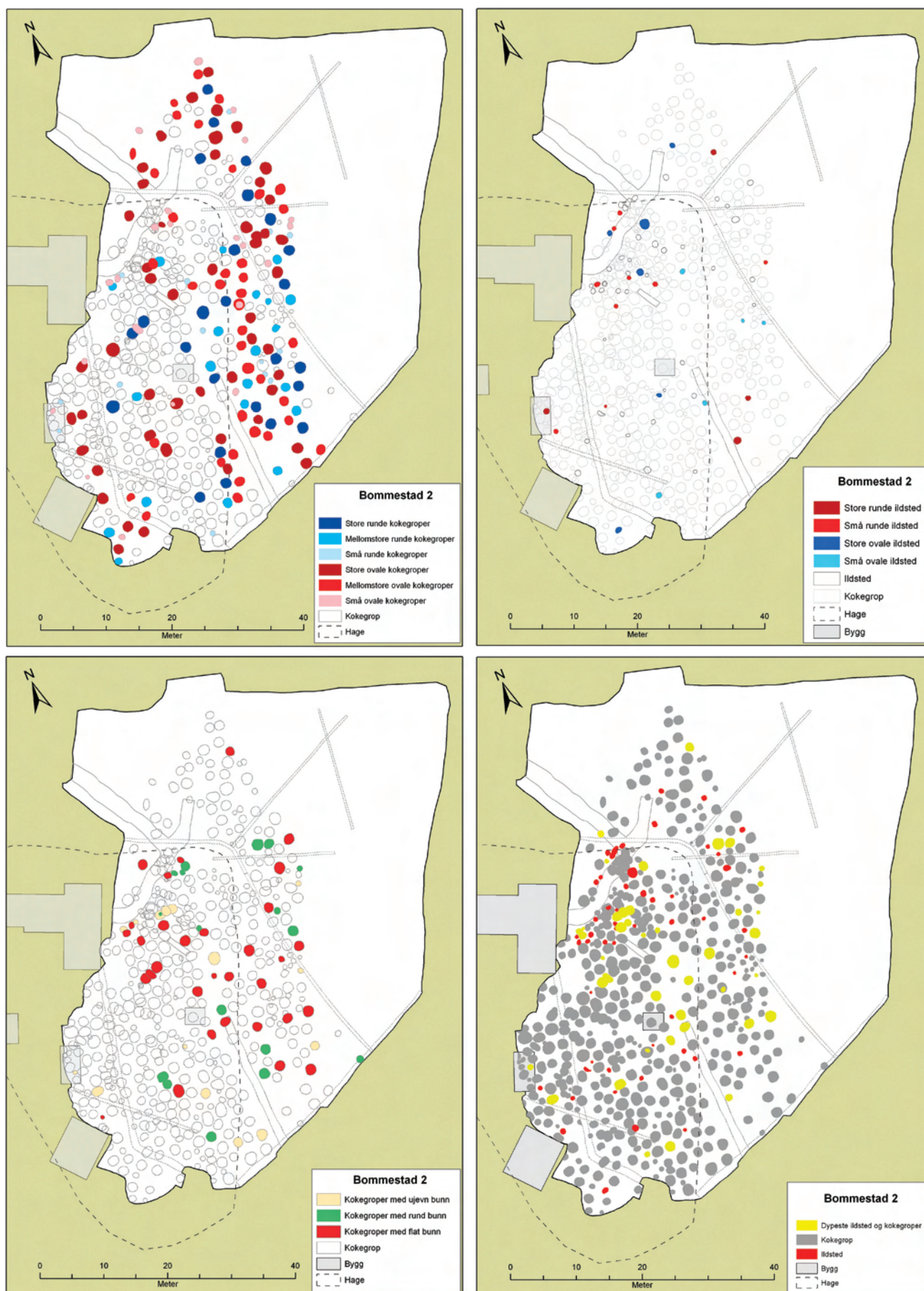
Vedartsbestemmelsene av trekullet fra kokegropene viser at bruken av blandingsved har vært fremtredende her, med en overvekt av bjørk, eik, hassel og furu. Bjørk er representert i nesten alle prøvene tatt fra kokegroper på feltet (figur 8.6).

Vedart anvendt i kokegropene er også vurdert i forhold til gropenes form og størrelse, og hovedtrekkene ser ut til å være stabile over tid (figur 8.6).

Ildsted

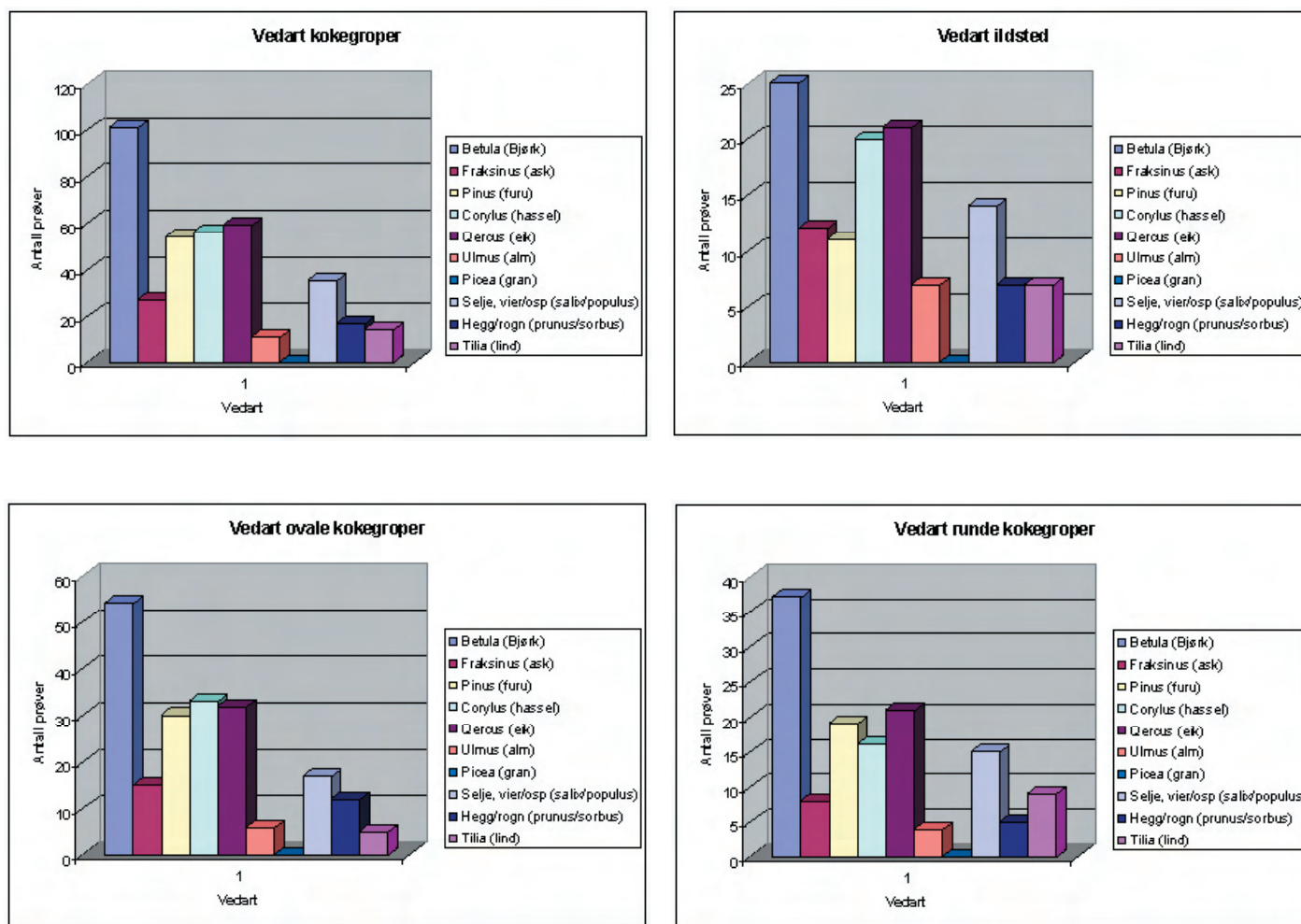
Av 64 ildsteder på feltet ble 33 undersøkt og 22 snittet for hånd. Det ble tatt ut vedartsprøver fra totalt 28

Figur 8.5: Spredning av kokegroper og ildsteder på Bommestad 2 ut fra form, størrelse og dybde. Illustrasjon: Magne Samdal.

Figure 8.5: Distribution of cooking pits and hearths of different shape, size and depth at Bommestad 2. Illustration: Magne Samdal.

Figur 8.6: Vedart i kokegroper og ildsteder på lokalitet Bommestad 2.
Figure 8.6: Identified wood in cooking pits and hearths at Bommestad 2.

strukturer. Ildstedene hadde en diameter på mellom ca. 0,5 og ca. 1,4 meter. 24 av disse hadde diameter under 1 meter. Gjennomsnittsdybden lå på 0,07 meter. Når det gjelder ildstedenes romlige plassering, så ligger disse i to klare konsentrasjoner på feltet. Den ene konsentrasjonen ligger i forsenkningen midt/vest på feltet og den andre på flaten lenger sør (figur 8.3). Årsaken til dette kan være mangefarget, men én kan være av praktisk art med tanke på plan undergrunn og le for vind.

Som ved kokegropene ble de undersøkte ildstedenes form og størrelse sett opp mot plassering på feltet. Det ble skilt mellom ovale og runde ildsteder og størrelseskategoriene små og store innenfor den enkelte form. Form og størrelseskategoriene viser en jevn spredning innenfor de før omtalte konsentrasjonene, og det kan ikke skiller ut ytterligere mønster knyttet til plassering (figur 8.5).

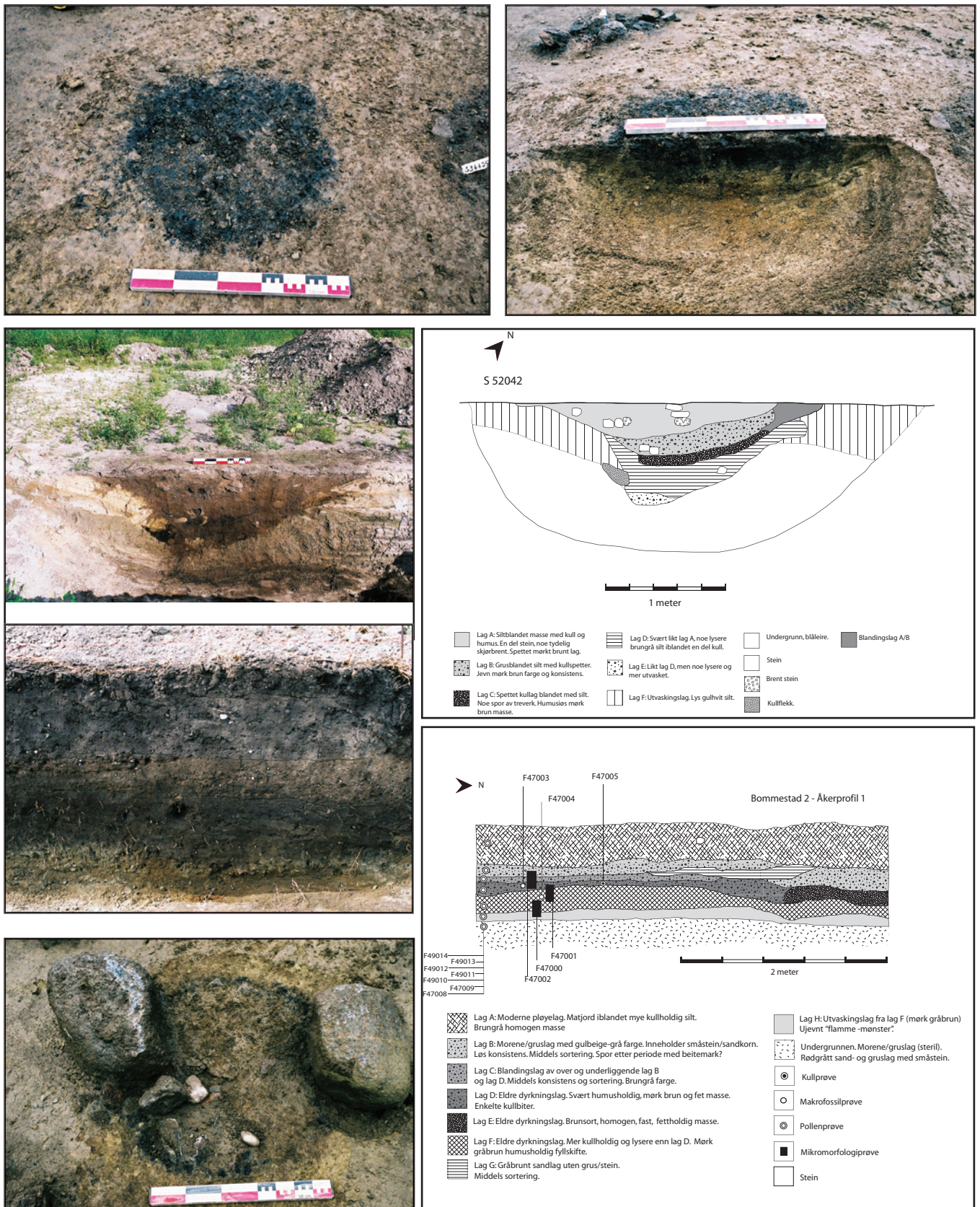
Vedartsbestemmelsene av trekullet fra ildsteder viser at bruken av blandingsved har vært fremtredende også her, med en overvekt av bjørk, eik, hassel og selje/vier/osp (figur 8.6). Vedart i forhold til ildstedenes form og størrelse ble også undersøkt for denne strukturtypen, og i hovedtrekk så følger alle det samme mønsteret som for kokegroper.

Ut fra vedartsanalysene kan det se ut som om en har brukt alle de vedartene som var tilgjengelig i området til ved i kokegroper og ildsteder, og at det ikke var seleksjon eller særlige preferanser sett opp mot strukturenes form eller størrelse.

Datering

17 av kokegropene og tre av ildstedene er datert, og resultatene spenner i tid fra yngre bronsealder til tidlig folkevandringstid (tabell 8.2). Dateringen bestemt til yngre bronsealder kommer fra en kokegrop i ytterkant av feltet, og konteksten er usikker da strukturen er kuttet av en moderne kabelgrøft. Majoriteten av

Figur 8.7: Øverst: ildsted S36552 i plan og profil, under:hulvei S52042, foto og tegning av profil sett mot NV. Under:foto og tegning av åkerprofil sett mot vest. Tegninger: Hilde Sofie Frydenberg. Nederst venstre:kokegrop S36590 beliggende i steinbeltet som gikk over lokaliteten.

Figure 8.7: Top row: Surface and half-section of hearth S36552. Second row: Hollow way S52042 (photo and section drawing facing northwest). Third row: Photo and section drawing of buried cultivated soils (facing west). Drawings: Hilde Sofie Frydenberg. Bottom left: Cooking pit S36590, situated within a band of stones running across the site.

prøvene derimot dateres til romertid, og da spesielt til den eldste fasen (AD 0–200).

Det ser ut som om dateringene støtter opp om en samtidighet mellom ildstedene og kokegropene på feltet. Dateringene er tatt fra strukturer av ulik form og størrelse, og med en jevn spredning på hele feltet (figur 8.9).

Når det gjelder differensieringen mellom kokegroper og ildsteder synes det fremfor alt å være viktig å ta hensyn til den lokale konteksten, og hvordan strukturene opptrer innenfor samme felt. Etter at resultatene fra de radiologiske dateringene foreligger, synes det klart at inndelingen på Bommestad er reell. Kokegroper og ildsteder forekommer innenfor samme periode, noe som underbygger tolkningen av at ildstedene ikke er nedpløyde kokegroper, men trolig har fylt en annen funksjon.

Det er dessuten et gjennomgående trekk på feltet at små ildsteder er lagt inntil, i ytterkant av eller i toppen av kokegroper. Det synes nærliggende å trekke en parallell til de strukturene Lars Erik Narmo (1996:88–89) betegner som ”dverger”, og som han mener kan ha vært ildsteder for eksempel benyttet til å varme opp væske, mens det ble kokt i kokegropene (figur 8.12).

Andre elementer, prøver og funn

Tråkk og hulvei

Fra sørlig del av feltet og nordover gikk tråkket S36839. Tråkket var utydelig i midtre del av feltet, men ble gjenfunnet i forsenkningen i vestre del. I dette området har tråkket rolig løpt over i hulvei S52042. Tråkket var ikke synlig på overflaten, men viste seg mot undergrunnen gjennom et belte av rødbrun, grusblandet silt. Tilstedeværelsen av grus skilte tråkket fra den omkringliggende siltholdige undergrunnen. Den lengste delen av tråkket var 21,4 meter lang og mellom 1,1 og 1,6 meter bred. Den korte delen var 3,9 meter lang og 1 meter bred.

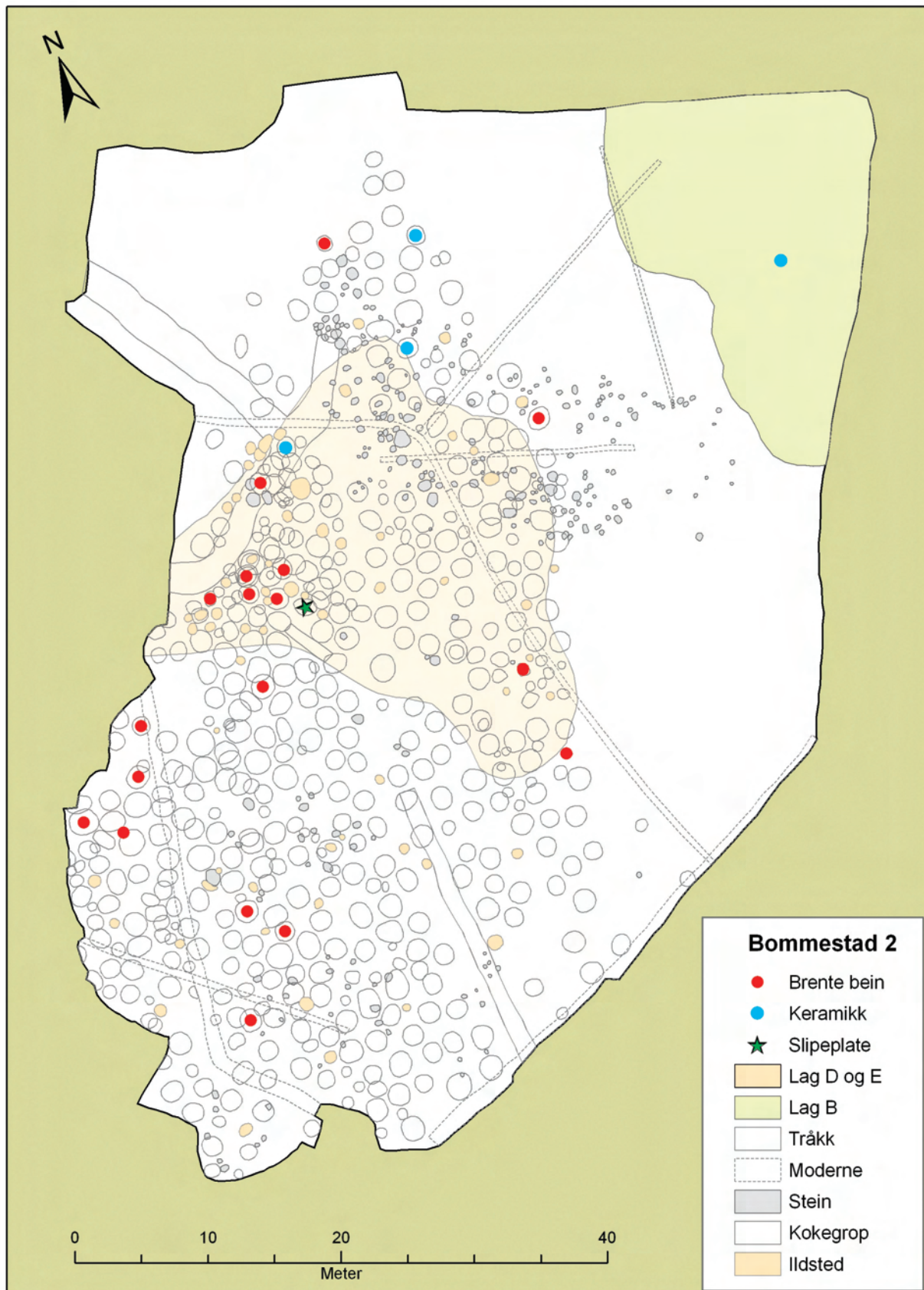
På figur 8.3 er det også godt synlig hvordan majoriteten av de omkringliggende kokegropene i sørlig del av feltet ser ut til å respektere tråkket. Den ene kokegropen her er datert til AD 30–230. Lenger nord er tråkket imidlertid lagt over tre kokegroper. Tre-kullprøve fra en av disse, S36678, er datert til AD 130–220. Under snitting av denne kokegropen kunne det tydelig ses hvordan tråkket hadde slitt vekk noe av kokegropens overflate, slik at deler av overflaten kun bestod av grusblandet silt lik massen i tråkket generelt. Bildet er altså ikke entydig, men på grunn-

lag av at tråkket skjærer en kokegrop datert til eldre romertid, er det sannsynlig at tråkket har en yngre datering enn dette.

I nordvestre del av feltet lå hulveien S52042 som gikk fra Lågen i vest før den gjorde en sving mot nordøst, og gikk ned mot Lågen igjen noen meter lenger borte (figur 8.3). Hulveien fremkom i sjakt-kanten i bunnen av forsenkningen i feltets nordvestre del, og var dermed ikke synlig på overflaten. I tillegg til et matjordslag, lå det i dette området ca. 0,5 meter tykke lag med eldre dyrkningsjord. Hulveien var synlig gjennom et mørkt, kullholdig fyllskifte, og var i denne delen bevart i ca. 10 meters lengde, og med en bredde på 2–2,2 meter. Massen var hardpakket silt, i kontrast til løs sandblandet silt i dette området for øvrig. Massen i hulveien hadde likheter med den fete, humusblandede jorden i de eldre dyrkningslagene. Dette området hadde i tillegg en betydelig tetthet av kokegroper og ildsteder.

Den sørlige delen av hulveien så opprinnelig ut til å være to løp som etter hvert gikk sammen i én hulvei. Forbindelsen mellom søndre og nordre del av hulveien var imidlertid ikke helt avklart. Søndre del stopper inntil noen store steiner, men hulveien fortsatte etter noen meter med kokegroper og lys gulbrun silt, og gikk her over i to løp. Den ene delen gikk nordvestover mot Lågen, bevart i 21 meters lengde og mellom 1,2 og 3,9 meters bredde. Denne delen av hulveien var avskåret av en bratt kant i nordre del av feltet. Den andre delen gikk mot nordøst og var bevart i ca. 7 meters lengde og en bredde på mellom 1,7 og 2,9 meter. Årsaken til at veien stopper her kan trolig tilskrives at terrenget flatet ut i dette området, slik at det ikke har blitt akkumulert like mye masse over strukturene som ved forsenkningen lenger sør. Grunnere matjordslag har dermed gjort det lettere å pløye bort spor etter veien her.

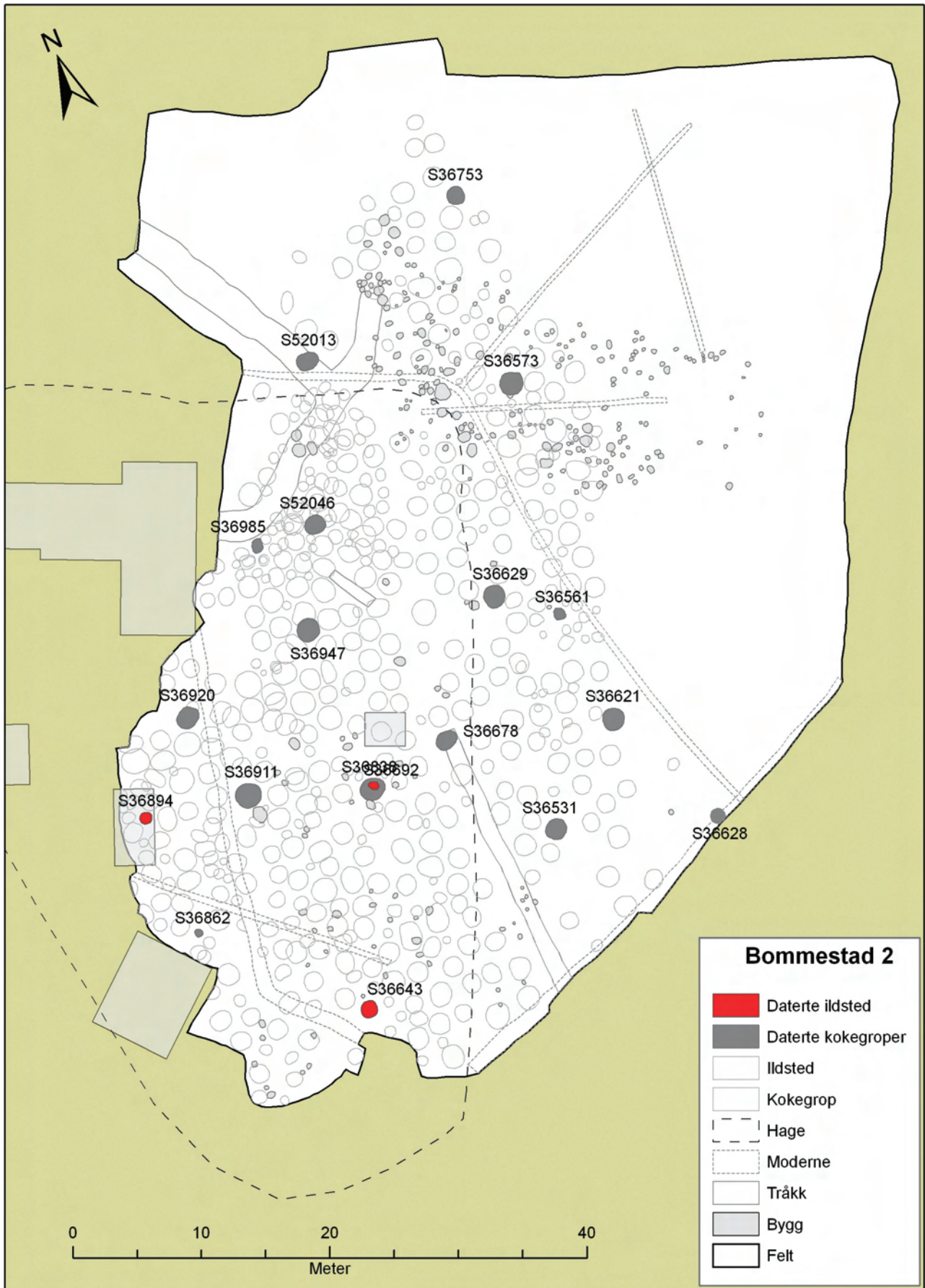
Definisjonen av en hulvei knyttes direkte til terrengets form. Veien skal ligge forsenket i forhold til det omkringliggende landskapets overflate. Senkningen i terrenget er U-format i tverrprofil (Gansum 2002:28). En hulvei er del av en vei og ikke en veitype. Hulveier opptrer som del av en vei nedsenket i terrenget, og har ikke oppstått eller blitt anlagt som følge av veiarbeid. Det vil gjerne være erosjonsaktivitet i bunnen av hulveier, på grunn av vannføring, slik at det dannes et bekkeløp. Slik erosjon kan endre den jevne U-formen i bunnen av hulveien. Det er trolig dette det var spor etter i bunnen av hulveien på Bommestad 2. I profilet var hulveien 2,60 meter i bredde og 0,84 meter dyp. Hulveiens forholdstall var på 3,25. Forholdstallet betegner graden av hul-

Figur 8.8: Funnspredning på Bommestad 2. Illustrasjon: Magne Samdal.

Figure 8.8: Distribution of finds at Bommestad 2. Illustration: Magne Samdal.

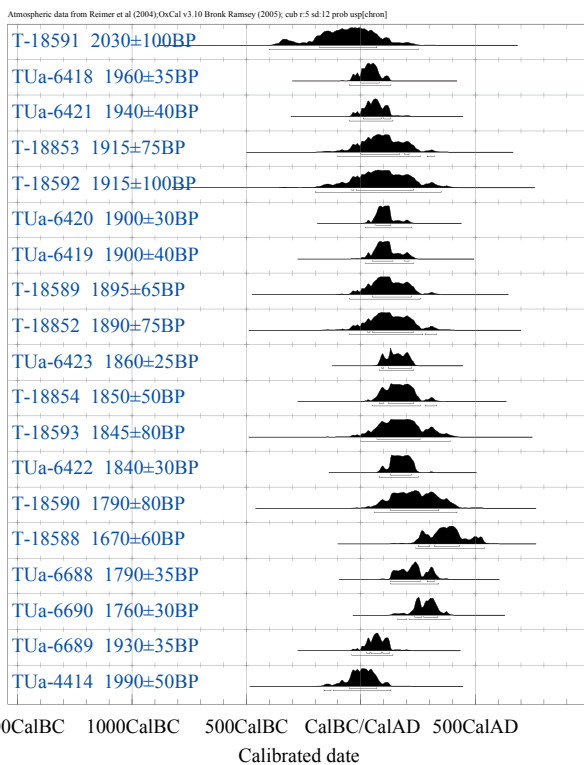

Figur 8.9: Fordeling av daterte strukturer på Bommestad 2. Illustrasjon: Magne Samdal.
 Figure 8.9: Radiocarbon dated features at Bommestad 2. Illustration: Magne Samdal.

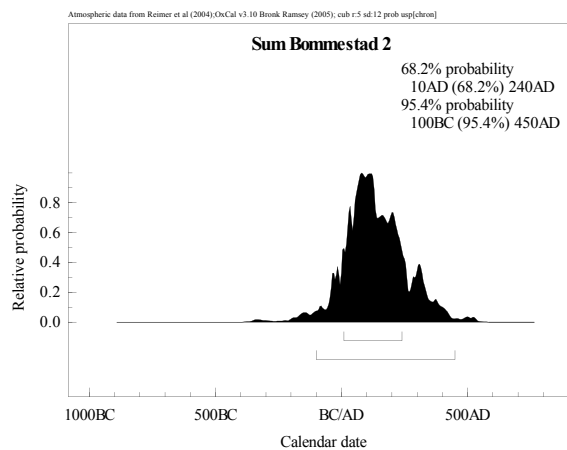
Kontekst	C-nr	S-nr	ID	Materiale	Datering BP	Kalibrert alder ett sigma
Kokegrop	C55537/43	S36531	T-18852	Bjørk og ask	1890+/-75	AD 30 -230
Kokegrop	C55537/52	S36573	T-18590	Bjørk, selje/osp og hegg	1790+/-80	AD 130-340
Kokegrop	C55537/68	S36621	T-18588	Bjørk og selje/osp	1670+/-60	AD 250 -430
Kokegrop	C55537/73	S36629	TUa-6423	Bjørk	1860+/-25	AD 90 -220
Ildsted	C55537/76	S36643B	T-18589	Bjørk og hassel	1895+/-65	AD 50 -220
Kokegrop	C55537/83	S36678	TUa-6422	Div. trekull	1840+/-30	AD 130 -220
Ildsted	C55537/87	S36692	TUa-6418	Bjørk, hassel, selje	1960+/-35	AD 0 -80
Kokegrop	C55537/100	S36753	T-18591	Bjørk, hassel og hegg	2030+/-100	BC 180-70
Kokegrop	C55537/109	S36838	TUa-6421	Bjørk, hassel	1940+/-40	AD 10 -130
Kokegrop	C55537/120	S36862	T-18592	Bjørk og hassel	1915+/-100	BC 40 – AD 230
Ildsted	C55537/126	S36894	TUa-6419	Bjørk, ask, selje/vier/osp	1900+/-40	AD 50 -210
Kokegrop	C55537/128	S36911	T-18854	Bjørk, lind	1850+/-50	AD 80-230
Kokegrop	C55537/136	S36947	T-18593	Bjørk, hassel, osp og hegg	1845+/-80	AD 70 -260
Kokegrop	C55537/154	S52013	TUa-6420	Bjørk, hassel, ask, selje/vier	1900+/-30	AD 65-130
Kokegrop	C55537/160	S52046	T-18853	Bjørk og hassel	1915+/-75	AD 0 -210
Kokegrop	C55537/12	S36561	TUa-6688	Brent bein, bever ?	1790+/-35	AD 130-320
Kokegrop	C55537/26	S36985	TUa-6689	Brente bein, storfe ?	1930+/-30	AD 25-125
Kokegrop	C55537/21	S36920	TUa-6690	Brente bein, bever ?	1760+/-30	AD 235-335
Kokegrop	Registrering	S36817	TUa4414	Bjørk, hassel	1990+/-50	BC 50-AD70
Kokegrop	C55537	S36628	T-18851	Bjørk, hassel	2885+/-85	BC 1210-930

Tabell 8.2: Dateringer av ildsted og kokegropene på lokaliteten Bommestad 2.
Table 8.2: Radiocarbon dated hearths and cooking pits at Bommestad 2.

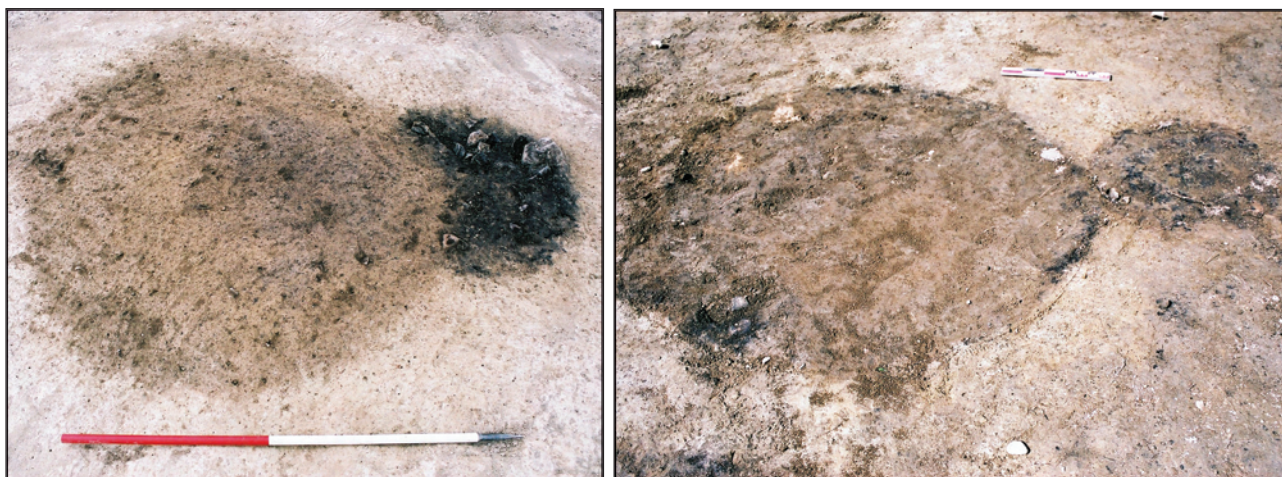
1500CalBC 1000CalBC 500CalBC CalBC/CalAD 500CalAD
Calibrated date

Figur 8.10 : Oversikt over dateringer fra Bommestad 2.
Figur 8.11 : Samt samlet oversikt over prøvene.
Figure 8.10: Radiocarbon dates from Bommestad 2.
Figure 8.11: Combined probability distribution of the radiocarbon dates

ning eller U-form i terrenget. De fleste hulveier har forholdstall større enn eller lik 2 (Gansum 2002:30).

Hulveiens profil viste en skrå og en nærmere steil side. Det øvre laget, Lag A, bestod av silt iblandet noe kull og humus samt noe stein, enkelte skjørbrønt. Trolig var kullet og steinen spredt fra de nærliggende kokegropene. Det underliggende Lag B bestod av grusblandet silt med kullspetter. Laget har en jevn brun farge og konsistens. Under Lag B var Lag C, et spettet kullag iblandet silt. I dette laget var det noe spor av treverk, og massen var ellers preget av humus. Lag D var svært likt Lag A, men noe lysere i

Figur 8.12: Kokegroper med "dverger". Høyre viser S36540 og S36541, venstre viser S36953 og S36952.
 Figure 8.12: Cooking pits with associated "dwarfs". Left: S36953 and S36952. Right: S36540 and S36541.

farge. Lag E var likt Lag D, men noe lysere og mer utvasket. Lag F betegner et lyst, muligens utvasket lag, i profilets ytterkant.

Det var en noe uklar relasjon mellom hulveien og kokegropene i området. På noen steder var det tatt hensyn til veien ved konstruksjon av groper, og dette var særlig synlig i søndre del. Et eksempel på dette er kokegrop S36985 som er datert til AD 25–125 og S52046 datert til AD 0–210. Det kan diskuteres om kokegroper i dette området er slitt bort av hulveien, da det lå et tett belte med kokegroper tvers over veien lenger nord. En kokegrop i dette området, S52013, er datert til AD 65–130. Samtidig er hulveien delvis dekket av et dyrkningslag som kan dateres til midten av eldre romertid (se nedenfor), og dette indikerer en etablering av veien før dette tidspunkt.

Eldre dyrkningslag (lag D og F)

Over midtre del av feltet lå et opp mot 0,5 meter tykt eldre dyrkningslag. Det lå kokegroper både i og under dette laget. Det ble rensset et profil i sjakkanten slik at lagene kunne dokumenteres. Profilet er betegnet profil 1 (figur 8.7).

På profiltegningen er det Lag D og F som representerer det eldre dyrkningslaget. Lagene skilte seg klart fra matjordslaget ved å være betydelig fetere og humusholdige. Lag F var noe lysere i farge enn Lag D. Lag D og F ble skilt fra matjordslaget av et morenelag, Lag B. Lag B var lysbrun i farge og inneholdt mye grus (figur 8.3). I likhet med matjordslaget tørket det fort ut. Det er mulig at dette laget viser til et opphold i dyrkingen hvor jorda for eksempel er anvendt som beitemark.

Innenfor området med eldre dyrkningslag, men også mot øst, utenfor laget, lå et halvmåneformet belte

med stein. Området var ca. 37 x 14 meter. Mye av steinen var av betydelig størrelse, over 1 meter i diameter, men de forekom i alle størrelser. En del av steinen var jordfast, men det var også åpenbart lempet stein dit siden det lå flere kokegroper i området med store steiner over seg (figur 8.7 og 8.8). Trolig er området et naturlig moreneparti som senere er anvendt som rydningsområde.

Det er datert tre kokegroper som lå under dette dyrkningslaget; S52046 (AD 0–210), S36985 (AD 25–125) og S36573 (AD 130–340). Det er også datert to kokegroper i laget; S36629 (AD 90–220) og S36561 (AD 130–320). Det er også funnet rester etter et hankekar i kokegrop S36515 som typologisk dateres til senere del av 300-tallet (Bøe 1931: figur 120). Denne gropa ligger derimot under dyrkningslaget, og det kan diskuteres om ikke den typologiske dateringen er for ung. Dateringene fra kokegropene tyder heller på at dyrkningslaget har startet å akkumulere i løpet av eldre romertid.

Kulturlag B

I nordøstre del av feltet kom det frem et kulturlag bestående av mørk gråbrun, humus- og kullblandet silt. Det ble funnet en del keramikk (C55537/8–11), til sammen 70,3 g, og observert brent leire i laget. Laget ble ikke avgrenset, men så ut til å fortsette ut av feltet i nordvestlig retning. Laget kan indikere nærliggende bosetting eller aktivitetsområder knyttet til kokegropfeltet.

Prøver

Av kullprøvene ble 18 datert (tabell 8.2) og 135 vedartsbestemt. I tillegg ble det samlet inn to makrofossilprøver, en serie pollenprøver og tre mikromorfologiske prøver som ikke ble analysert.

Funn

I tillegg til to fragmenter av jern og et fragment av en slipeplate, ble det gjort enkelte funn av keramikkskår og brente bein i kokegropene (figur 8.8). Foruten funnet av et fragmentert hankekar, var leirkarskårene uornerte og med middels tykt gods. Av hankekaret var det bevart ett randskår, 3 skår fra hanken, 25 skår fra underdel, bukovergang og overdel samt to skår fra halsen. 23 av skårene har dekor. Karet har en avrundet buk uten markert overgang, men skarp overgang mot halsen. Dekoren er konsentrert til overdelen, men forekommer også under hanken. Dekoren består av vinkler av åtte parallelle, skråstilte linjer, avgrenset ovenfor og nedenfor av horisontale, brede linjer. Nedenfor har det vært minst tre linjer, ovenfor minst syv. Nedre horisontalbånd sammenfaller med bukovergangen. Mellom vinkelbordene er det rosetter. Hanken er dekorert med horisontale linjer og har trolig vært ringformet, men den er ikke bevart komplett. Det ene hankefestet er ved bukovergangen, det andre er ikke bevart. Karet har en godstykkelse på 0,6–0,7 centimeter og har grå, glittet ytterside med avskallinger. Karets mest nærliggende parallell er Bøe 1931, figur 120, foruten hengebuene og punktrekkene som typeeksemplaret. Karet her dateres til senere del av 300-tallet av Bøe.

Det ble til sammen funnet 396 brente bein. 361 bein er artbestemt av Anne Karin Hufthammer ved Seksjon for osteologi, Universitetet i Bergen. Samtlige bein er av pattedyr, og nærmere artsbestemmelse peker mot mye bever (42 bein), pattedyr på størrelse med sau/geit eller større og storfe.

Det er spesielt at det er funnet så mye beverbein på kokegropfeltet, og en kan spørre seg om tilstedeværelsen gjenspeiler noe mer en rent konsum. Kan bruken assosieres med spesielle aktiviteter som har funnet sted på feltet i eldre romertid? Samtidig er beverkjøtt, og spesielt beverhale, sett på som en delikatesse. Spesialisert fangst av bever er dokumentert langt tilbake i tid, og viser at dette har vært et ettertraktet byttedyr (se eksempelvis Gustafson 1990). Nærhet til Lågen og tilhørende vannsystem kan også gi en naturlig forklaring på hvorfor det er funnet så mye beverbein i tilknytning til kokegropfeltet her.

Oppsummering og diskusjon

Like nord for Bommestad bro ble det flateavdekket et 3,6 mål stort område på en terrasseflate beliggende mellom Lågen og E18. Det ble totalt påvist 554 strukturer på stedet, hvorav 485 ble tolket som kokegrop og 64 som ildsteder. I tillegg ble det funnet et tråkk, en hulvei, en sirkulær nedgravning og 2 kullflekker her. Det ble også påvist gamle dyrkningslag i

del av området samt et kulturlag i nordøstre hjørne av feltet. I midtre del av området gikk et belte med mye stor stein, tolket som en naturlig morenerygg anvendt som rydningsområde. I det samme området var det svært mye gammel åkerjord.

Feltet på Bommestad fremstod som et spesialisert kokegropfelt med både kokegrop og ildsteder. Med spesialisert kokegropfelt menes et område hvor det nesten utelukkende forekommer kokegrop. Kokegropene må videre ha en viss tetthet og forekomme i et visst antall. Det vesentlige er likevel at feltet oppleves som sammenhengende og at kokegropene representerer hovedaktiviteten (Martens 2005:37). Strukturantallet på feltet ble tredoblet i forhold til det estimerte tall fra prosjektbeskrivelsen (Gjerpe 2005e), og feltet er dermed et av Nordens største kokegropfelt.

Til forskjell fra feltene lenger sør i Skandinavia og Nord-Tyskland, er den romlige organiseringen på de større feltene i Norge gjerne preget av en viss uorden, på tross av en relativt fast form. Kokegropene på Bommestad ligger ikke i rekker eller sirkler, men feltet gir likevel uttrykk for en romlig form som ikke er tilfeldig. Kokegropene/ildstedene lå samlet i et nord-øst-sørvestgående belte med skarp avgrensning mot nord og øst. Mot vest ble feltet avgrenset av Lågen. Trolig har feltet også fortsatt under E18 mot sør da det ikke var tegn til avgrensning av feltet når avdekkingen måtte avsluttes i den retning. En nabo i området kunne også fortelle at det ble observert ”kullgrop” ved bygging av hus i dette området. Det er verd å merke seg at det er de færreste kokegropfelt av slike dimensjoner som er avgrenset. Primært dreier det seg gjerne om felt som er delvis avdekket (jamfør Martens 2005). Slik feltet på Bommestad fremstod, var det mulig å avgrense det på tre sider, hvis en tar for gitt at Lågen har hatt tilnærmet samme løp som i dag. En slik definering ville dermed kunne gi ytterligere bidrag rundt fortolkningen av slike felters funksjon, oppbygning/utvikling og sammenheng.

En uttalt angrepsvinkel i prosjektplanen var at kokegropfeltet representerer noe annet enn enkeltliggende kokegrop (Gjerpe 2005e:21). Beliggenheten ser ut til å stå sentralt i diskusjonen rundt de spesialiserte kokegropfeltenes funksjon. Det pekes blant annet på isolert og dominerende beliggenhet samt nærhet til vann (Martens 2005:42). Feltet på Bommestad oppfyller alle disse kravene, men som Jes Martens (2005:42) poengterer, er subjektiviteten i disse kriteriene klart til stede. Snarere bør trolig det lokale landskapet feltet ligger i vektlegges i like stor grad. Det ser også ut til at feltet på Bommestad er relatert

til sentralitet, beliggende i et knutepunkt for ferdsel, mellom Lågen og raet i et område med mange hulveger. På selve kokegropfeltet fantes ingen klare spor etter bosetning, men de nærliggende lokalitetene Bommestad 4, 5, 6 og 7 har gitt funn som forteller om viktige sider ved bruken av området, og indikerer at bosetningen har vært nærliggende. Kulturlaget i feltets nordøstre hjørne kan også indikere nærliggende bosetning eller aktivitetsområde. Stedsnavnet Bommestad av *Böndþingstaðir* "Sted, hvor der holdes Ting af Bønderne" (NG IV) samt det nærliggende gårdsnavnet Tinghaugen, gir et godt utgangspunkt for en fortolkning av stedets betydning. Stedsnavnet med endelse på *-staðir* stammer sannsynligvis fra yngre jernalder (Brink 2007:59). Kokegropfeltene kan imidlertid oppfattes som sosiale, rituelle og politiske samlingssteder, og det kan dermed ikke utelukkes at feltet har vært en forløper for den etablerte tingfunksjonen.

Det er trolig at feltet har hatt en form som relativt tidlig har blitt etablert som fast, slik at nye groper ble anlagt i relasjon til dette fastlagte mønsteret. Feltets skarpe avgrensninger mot nord, øst og vest underbygger en slik tolkning. Til tross for dette finnes en indre variasjon og regelmessigheter som trolig kan gi innblikk i ulike faser eller serier av hendelser. Det er videre grunn til å tro at i hvertfall deler av feltet med eldre groper har vært synlig over en viss tid. Spesielt østre del av feltet fremstår som svært "rent", med få overlappende groper. Kokegropenes ensartede fremtoning og relativt liten grad av overlapping tyder også på at kokegropene har vært synlige over tid slik at eldre groper har virket inn på konstruksjonen av nye. Gropene er svært ensartet, store og regelmessige. Flere har små ildsteder eller kokegroper i overflaten eller rett inntil. Fremfor alt er det gropenes jevne fordeling som preger dette området. Feltets vestre del fraviker en del fra dette inntrykket. Spesielt er forsenkningen i midtre del av feltet preget av et virrvarr av kokegroper og med en kompleks stratigrafi. Disse gropene er til dels dårlig bevart, noe som trolig primært skyldes den intensive bruken av området. Forsenkningen ser ut til å ha vært spesielt attraktiv, muligens fordi det her har vært mer ly for vær og vind.

Radiologiske dateringer peker mot en brukstid på kokegropfeltet fra yngre bronsealder til tidlig folkevandringstid (BC 1210–AD 430). Dette er imidlertid de tidsmessige ytterpunktene. Alle prøvene med unntak av to har overlapp inn i romertid, og spesielt eldre romertid (AD 0–200) er meget godt representert med 31 % rene dateringer med en middelvei på AD 90. Slår en de rene eldre romertidsdateringene sammen

med de som har overlapp inn i eldre romertid, så utgjør disse 84 % av totalen med en middelvei på AD 125. Feltets skarpe grenser og strukturenes uniformitet og liten grad av overlapp underbygger inntrykket av en intensiv utnyttelse av området innenfor et relativt begrenset tidsrom. Det er grunn til å påpeke at feltene i Nord-Tyskland og Sør-Skandinavia i stor grad dateres til bronsealder og i enkelte tilfeller opp i eldre jernalder (Martens 2005:40). I Norge er ikke spesialiserte kokegropfelt alminnelige før eldre jernalder, og Bommestad 2 føyer seg dermed inn i dette bildet.

Når det gjelder dyrkningslaget (lag D og F) sentralt på lokaliteten så viser daterte kokegroper i og under lagene at en begynnende akkumulering rundt midten av eldre romertid ikke er usannsynlig. Av 55 kokegroper som ligger innenfor lagets utstrekning, så ligger 44 (80 %) under dyrkningslaget og 11 (20 %) i laget. Når det gjelder ildstedene så ligger 7 under laget og 4 i laget av totalt 11 strukturer. Dette underbygger også teorien om brorparten av aktiviteten på stedet har skjedd i første halvdel av eldre romertid og at aktiviteten har sunket utover i romertid samtidig som området i større utstrekning har blitt brukt som åkermark. Laget dekker også hulveien på feltet, og indikerer at anleggelse/bruk av veien er eldre en dette. Dette stemmer også med hulveiens forhold til kokegroper og ildsteder, da det ser ut til at strukturene i stor grad respekterer hverandre med lite overlapp.

Vedartsbestemmelsene viser fremfor alt utbredt bruk av blandingsved i kokegropene og ildstedene. Bjørk er imidlertid anvendt i nær sagt samtlige tilfeller, etterfulgt av eik, hassel og furu for kokegroper og eik og hassel for ildstedene. Fordelingen av vedart viser seg å være rimelig stabil sett i forhold til strukturenes datering, form og størrelse.

Gjenstandsfunnene på lokaliteten begrenser seg til to jernfragmenter, keramikkskår og en slipeplate. I tillegg tilkommer brente bein. Etter analysen av beinmaterialet å dømme, er det grunn til å tro at gropene er anvendt i forbindelse med matlaging. Samtlige bestemte bein var fra pattedyr, noen er nærmere bestemt til bever, dyr av størrelse sau/geit eller større og storfe. Det ble i tillegg funnet skår av keramikk samt deler av et hankekar som kan relateres til matlaging eller oppbevaring av mat. Det er likevel funnet svært lite gjenstander på lokaliteten tatt antallet strukturer i betraktning. Ut fra dette er det ikke urimelig å se for seg at feltet kan ha blitt ryddet etter bruk eller at aktivitetene i forbindelse med fortæring av mat kan ha vært konsentrert til et annet sted i nærheten som ikke ble berørt av utgravingen. Kulturlag B kan muligens

være rester etter en slik organisering. Samtidig er det viktig å påpeke at det ikke er uvanlig at det fremkommer lite funnmateriale i forbindelse med flateavdekking av denne type kulturminner, og at resultatet kanskje heller skal tilskrives utgravingsmetoden enn forhistoriske realiteter.

Kokegropfeltet på Bommestad danner et godt grunnlag for diskusjoner relatert til kokegropenes funksjon, typer, datering og kronologi. Feltets beliggenhet, organisering og omfang gir et viktig bidrag til den pågående diskusjonen omkring kokegropene generelt, og spesialiserte kokegropfelt spesielt. Feltet på Bommestad er unikt i Norge når det kommer til størrelse, og det er dermed interessant å relatere feltet til liknende felt i Sør-Skandinavia og Nord-Tyskland selv om disse er eldre.

Katalog

C55537/1–173

1) **Fragment** av jern. Fragment av jern med form som en kvadratisk plate. Mål: Stl: 1,9 cm. Stb: 1,4 cm. Stm: 1,9 cm. Funnet i overflaten på hulvei (S52042).

2) **Fragment** av jern. Fragment av jern med form som en trekantet plate. Mål: Stl: 2,7 cm. Stb: 1,5 cm. Stm: 2,7 cm. Løsfunn

3) **Kar**, hankekar av leire. 32 rand-, buk- og bunnskår av et hankekar. 23 av skårene har dekor og flere skår er limt med Paraloid B72 i Aceton. Karet har middels tykt grålig gods, t. 0,6–0,7 cm, med fin magring av diverse knust bergart, blant annet kvarts. Utsiden er avskallet, men glattet, og er trolig varmepåvirket. Tre deler av hanken er bevart, et midtstykke og to deler som viser begge overgangene mot karveggen. Karet har en avrundet buk uten markert overgang, men skarp overgang mot halsen. Dekoren er konsentrert til overdelen, men forekommer også under hanken. Dekoren består av vinkler av åtte parallelle, skråstilte linjer, avgrenset ovenfor og nedenfor av horisontale, brede linjer. Nedenfor har det vært minst tre linjer, ovenfor minst 7. Nedre horisontalbånd sammenfaller med buko- overgangen. Mellom vinkelbordene er det rosetter. Hanken er dekorert med horisontale linjer og har trolig vært ringformet, men den er ikke bevart komplett. Under hanken er det et felt med 9 linjer i bue. Det ene hankefestet er ved buko- overgangen, det andre er ikke bevart. Karets mest nærliggende parallell er Bøe 1931, fig. 120, foruten hengebuene og punktrekkene som typeeksemplaret.

Mål: Stl: 3,5 cm. Stb: 3,1 cm. Stt: 0,7 cm. Vekt: 112,9 gram. Funnet i kokegrop S36515.

4) **Kar** av leire. 1 uornert bukskår av leirkar med middels tykt gods og fin magring. Utsiden er jevn og rødlig, innsiden grå. Skåret har mørkt grått kjernegodts. Mål: Stl: 4,7 cm. Stb: 2,6 cm. Stt: 0,8 cm. Vekt: 9,9 gram. Strukturnr: S36753 Kokegrop

5) **Kar** av leire. 1 uornert leirkarskår med tykt, rødlig gods og middels grov magring av knust bergart. Mål: Stl:

2,4 cm. Stb: 2,2 cm. Stt: 1,2 cm. Vekt: 5,5 gram. Strukturnr: S36757, kokegrop.

6) **Kar** av leire, 9 uornerte bunn-, buk-, og randskår fra minst ett kar med tykt rødlig, dårlig brent gods og middels grov magring. Bunnskåret utgjør ca. 25 % av den totale bunnen. Randskårene har tynnere gods enn de øvrige skårene. Det ene skåret har skrå rand, mens den andre er flat. Mål: Bunnen: stt. 1,3 cm, bukskår: stt. 1,1 cm, randskår 0,8 cm Stl: 7 cm. Stb: 5 cm. Stt: 1,3 cm. Vekt: 95,4 gram. Strukturnr: S52002, kokegrop.

7) **Kar** av leire, 3 uornerte leirkarskår fra ett kar med tykt gods og fin til middels grov magring av knust bergart. Skårene passer sammen og har nye bruddflater. Harlve skårprofilen er rødbrent, mens det resterende er svart. Mål: Stl: 2,8 cm. Stb: 2 cm. Stt: 1,1 cm. Vekt: 13,5 gram. Strukturnr: S52042, hulvei. Funnet ca. 15–20 cm dypt under snitting.

8) **Kar** av leire, 11 uornerte rand-, og bukskår fra minst et leirkar med tykt rødlig gods og middels grov magring av knust bergart, bla. glimmer. Randskåret er limt og har fingerinntrykk langs randen. Mål: Stl: 5,4 cm. Stb: 3,2 cm. Stt: 1,1 cm. Vekt: 41,2 gram. Strukturnr: Lag B, funnet i overflaten av kulturlaget.

9) **Kar** av leire, 10 uornerte skår fra et leirkar med tykt rødlig gods og middels grov magring. Kjernegodset er rød-oransje. Mål: Stl: 2,3 cm. Stb: 1,8 cm. Stt: 1,1 cm. Vekt: 16,1 gram. Strukturnr: Lag B, funnet i overflaten av kulturlaget.

10) **Kar** av leire, 4 uornerte skår fra et leirkar med middels tykt gods og middels grov magring. Utsiden er rød, kjernegodset grått og innsiden svart. To av skårene passer sammen og har nye bruddflater. Mål: Stl: 2,4 cm. Stb: 1,8 cm. Stt: 0,8 cm. Vekt: 6,5 gram. Strukturnr: Lag B, funnet i overflaten av kulturlaget.

11) **Kar** av leire, 2 uornerte skår av leirkar med middels tykt god og middels grov magring av knust bergart. Utsiden er rødlig, mens kjernegodset er svart og innsiden grå. Mål: Stl: 3,1 cm. Stb: 2,1 cm. Stt: 0,7 cm. Vekt: 6,5 gram. Strukturnr: Lag B, funnet i overflaten av kulturlaget.

12–31) **Brente bein.**

32) **Slipeplate.** 1 fragment av slipeplate, muligens av sandstein. Den ene siden har en glattslipt, noe konkav overflate. Mål: Stl: 11,1 cm. Stb: 8,8 cm. Stt: 1,7 cm. Vekt: 242,5 gram. Strukturnr: Funnet i overflaten av kokegrop S36951. I det gamle dyrkningslaget.

33–34) **Prøve, makro.**

35–169) **Prøve, kull.**

170) **Prøve, pollen.**

171–173) **Prøve, mikromorfologi.**

Chapter 8: Bommestad 2 – cooking pits and traces of agriculture from the Iron Age.

Summary

A large concentration of cooking pits was excavated in 2006 at Bommestad farm (gnr. 2030, bnr. 2 and 5) in Larvik municipality (Bukkemoen 2007a). Bommestad 2 (ID nr. 112756) is situated along to the present E18, northeast of Bommestad Bridge (fi-

figures 8.1 and 8.2). In total, the excavation covered approximately 3.600 sq. metres of private gardens and arable land.

During the initial site assessment, eleven cooking pits and some burnt bones were identified (Rødsrud 2003). On this basis, the area was expected to contain approximately 180 cooking pits (Gjerpe 2005e). However, when the top soil was removed a total of 564 features were uncovered (ten of which were later discarded) – 485 cooking pits, 64 hearths, a track-way a hollow way, a circular pit, and two charcoal patches. In addition, buried cultivated soils were identified in parts of the area and a cultural layer in its northeaster extent (figure 8.3). The site thus emerged as highly specialised. Charcoal samples were collected from the 218 excavated cooking pits and wood determinations were carried out for 135 of these.

The cooking pits and the hearths are all circular or oval, and were organised in an elongated zone oriented northeast-southwest across the site. While the northern and eastern extent of the zone is well-defined it probably extended further south, under the present E18. Radiocarbon dates show activity on the site during the Pre-Roman and Roman Iron Age, with a peak in the Early Roman Iron Age. The small finds are limited to shards of pottery and some iron fragments in addition to burnt bone from cattle and beaver (Figure 8.8). The small finds and samples are listed in the collections of the Museum of Cultural History at C55537.